

NOTORIUM NON EST PROBANDUM OR Q.E.D. (analiză juridică – studiu de caz constituțional)

Victor PUȘCAȘ,

doctor în drept, conferențiar universitar,
președintele Curții Constituționale (2001-2007), judecător la Curtea Constituțională (2001-2013)

Valeriu KUCIUK,

doctor în drept, lector universitar

SUMMARY

The authors analyze the case declaring unconstitutional the judgment no.140 of Moldovan Parliament on the appointment of ombudsman for children's rights both legally and doctrinally. Concluded about the need to ensure the legality, the authors come up with scientific recommendations to improve the constitutional jurisdiction in Republic of Moldova.

Keywords: the Parliament, the Ombudsman, constitutionality

REZUMAT

Autorii analizează sub aspect juridic și doctrinar cazul declarării neconstituționale a Hotărârii Parlamentului RM nr. 140 privind numirea în funcția de avocat al poporului pentru drepturile copilului. Concluzionând asupra necesității asigurării legalității, autorii vin cu recomandări științifice pentru îmbunătățirea jurisdicției constituționale în Republica Moldova.

Cuvinte-cheie: parlament, avocatul poporului, constituționalitate

Introducere. La 16 iulie 2015, Curtea Constituțională a Republicii Moldova a examinat în ședință publică, cu participarea organizațiilor neguvernamentale din domeniul drepturilor omului, controlul constituționalității Hotărârii Parlamentului Republicii Moldova nr. 140 privind numirea în funcția de avocat al poporului pentru drepturile copilului (în continuare – Hotărârea Parlamentului RM nr. 140).

Potrivit hotărârii Curții Constituționale, legislația prevede condițiile de eligibilitate pentru funcțiile de avocat al poporului și avocat al poporului pentru drepturile copilului, printre ele fiind și „activitatea notorie în domeniul apărării și promovării drepturilor omului”.

Curtea Constituțională reținând că profesionalismul și notorietatea constituie două elemente-cheie care fac ascultată această persoană de celelalte autorități și instituții ale statului, din analiza circumstanțelor particulare ale cauzei, nu a putut constata îndeplinirea condiției activității notorii în domeniul apărării și promovării drepturilor omului.

Subliniind rolul major pe care îl are avocatul poporului pentru

garantarea efectivă a drepturilor omului, dar și imperativul respectării condițiilor legale de către persoana chemată să ocupe această funcție importantă pentru protecția drepturilor și a libertăților fundamentale, Curtea în concluzie a îndemnat Parlamentul să acționeze în spiritul legalității și cu prudență în selectarea, evaluarea și numirea candidaților pentru funcția de avocat al poporului, statuind că numirea unei persoane într-o funcție care presupune garantarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și respectarea legilor nu poate fi viciată chiar de nerespectarea dispozițiilor legale prevăzute pentru aceasta.

Cu toate că *iura novit curia*, ca urmare a unei analize științifice a cazului dat, a circumstanțelor aferente, dar și a hotărârii pronunțate de Curtea Constituțională la 16.07.2015 [1], constatăm că aspectele de procesualitate aplicată, de exercitare a competenței jurisdicționale, dar și alte subiecte aferente Curții Constituționale generează necesitatea unor studii, fapt care obligă autorii la o cercetare științifică multiaspectuală.

Scopul lucrării: *in foro scientiae*, se efectuează analiza juridică a cazului de judecare

constituțională a unui subiect de drept constituțional, care ține de principiile și practica de activitate ale Curții Constituționale în lumina principiului legalității [2].

Metode de cercetare științifică aplicate: inductivă și deductivă, de analiză juridică multiaspectuală și sistemică, cercetare comparativă și interpretativă.

Analize și considerațiuni de drept

Privind practica existentă a Curții Constituționale de jurisprudență constituțională la examinarea cazurilor similare

La 03 iulie 2015, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Hotărârea nr. 140 privind numirea în funcția de avocat al poporului pentru drepturile copilului.

Întrucât Hotărârea Parlamentului nr. 140 este un act juridic cu caracter individual care vizează desemnarea unei persoane fizice într-o funcție de demnitate publică, iar respectiv cerința de a efectua controlul constituționalității de către Curtea Constituțională a vizat procedurile juridice aplicabile doar adoptării actului respectiv, considerăm relevantă în acest sens constatarea jurisprudenței existente la moment a practicii acumulate de Curte în domeniul respectiv, fiind-

că *contra factum non datur argumentum*.

Astfel, anterior, Curtea Constituțională, în baza Hotărârii nr. 10 din 16 aprilie 2010, a decis să admită pentru controlul constituționalității, sub aspectul formei și procedurii de adoptare, actele emise de Parlament, Președintele Republicii Moldova și Guvern referitoare la persoane oficiale exponente ale unui interes public deosebit, alese sau numite pentru durata mandatului. Deci, în hotărârea sa sus-menționată, Curtea Constituțională a determinat că la actele administrative cu caracter individual, referitoare la persoanele oficiale exponente ale unui interes public deosebit, va realiza aprecierea juridică a circumstanțelor de drept în limitele prevederilor constituționale și principiilor de drept general recunoscute. Totodată, în aceeași hotărâre, Curtea a stabilit că nu se va pronunța asupra circumstanțelor de fapt, un astfel de control fiind de competența instanțelor de drept comun, concluzionând că actele respective ”trebuie să fie examinate numai în aspect formal, prin stabilirea competenței autorității publice centrale de a emite actul individual și respectării procedurii de adoptare, fără să fie examinate circumstanțele de fapt ale cauzei”, și statuând că “actele emise de Parlament, Președintele Republicii Moldova și Guvern referitoare la persoanele oficiale exponente ale unui interes public deosebit, alese sau numite pentru durata mandatului atribuit, pot face obiect al controlului constituționalității sub aspectul formei și procedurii de adoptare” [3].

Puțin mai târziu, exact aceleași principii au fost reiterate și aplicate de Curtea Constituțională în hotărârile sale ulterioare – nr. 11 din 27 aprilie 2010 pentru controlul constituționalității Hotărârii Parlamentului nr. 30-XVIII din 4 martie 2010 privind eliberarea din funcție a Președintelui Curții Supreme

de Justiție, nr. 14 din 7 iulie 2011 pentru controlul constituționalității Hotărârii Parlamentului nr. 83 din 21 aprilie 2011 privind numirea în funcția de Președinte al Curții de Conturi, nr. 18 din 4 octombrie 2011 pentru controlul constituționalității Hotărârii Parlamentului nr. 122 din 5 iulie 2011 privind eliberarea din funcție a Președintelui Curții Supreme de Justiție și nr. 8 din 20 mai 2013 pentru controlul constituționalității unor hotărâri ale Parlamentului referitoare la numirea și revocarea Procurorului General.

Așadar, hotărârile menționate ale Curții Constituționale au format o practică a jurisprudenței constituționale aplicate de Curte, care stabilește exact modalitatea de abordare juridică a subiectelor ce țin de numirea în funcție a demnitarilor publici și cum urmează a fi efectuat controlul constituțional al legalității legilor și hotărârilor respective ale Parlamentului [4]. Totodată, putem constata că orice deviere a Curții Constituționale de la practica juridică stabilită denotă o revizie a principiilor anterior anunțate și aplicate de Curte la exercitarea jurisdicției constituționale în cazurile respective.

În contextul dat, cercetînd și analizînd cazul de control constituțional al Hotărârii Parlamentului nr. 140, putem constata aplicarea de către Curtea Constituțională a altor modalități de abordare a subiectelor de control constituțional, fiind aplicată și o altă modalitate procesuală, dar și de fond la efectuarea controlului constituțional, fiind declarate drept necesare pentru asigurarea garantării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Contrar celor expuse mai sus, potrivit savantului Ion Deleanu [5], opinie împărtășită și de autori, deciziile Curții Constituționale fiind obligatorii, ele sînt mai întîi obligatorii pentru înseși completele de judecată ale Curții, în scopul

asigurării unei practici unitare și a stabilității ordinii constituționale.

De aceeași părere este și Grigori Vasilevici, președintele Curții Constituționale din Republica Belarus [6], precum și alți savanți [7] care consideră că dreptul precedentar constituțional a intrat într-o nouă etapă a evoluției sale, fiindcă precedentele trebuie respectate anume pentru a asigura uniformitatea, continuitatea și claritatea normelor de drept și ale aplicării lor, anume precedentul judiciar fiind instrumentul cel mai important de protecție a drepturilor și libertăților cetățenilor.

Privind procedurile aplicate ale jurisdicției constituționale și participarea amicus curiae

La examinarea cauzei de neconstituționalitate a Hotărârii Parlamentului nr. 140, Curtea Constituțională a invitat să participe la proces în calitate de *amicus curiae* [8] opt organizații neguvernamentale (ONG). Din cele opt ONG-uri invitate, au participat doar patru asociații obștești, cărora Curtea Constituțională le-a atribuit calitatea procesuală de intervenienți. În acest context, este important de menționat că în Republica Moldova, la 01.11.2014, în Registrul de Stat al Organizațiilor Necomerciale, ținut de Ministerul Justiției al RM, erau înregistrate 9225 de asociații obștești [9], dintre care circa 10% sînt specializate pe domeniul drepturilor omului [10]. Totodată, Curtea Constituțională a decis să invite în calitate de *amicus curiae* și/sau intervenienți doar anumite asociații obștești, fără a explica criteriile de selectare a lor și cauzele de neinvitare a altor ONG-uri. Aplicarea modalității selective la efectuarea unui control constituțional nu este relevantă poziției juridice și de esență a unei astfel de autorități importante, precum este Curtea Constituțională – garantul supremației Constituției RM.

Referitor la calitatea procesuală juridică a categoriei de *amicus*

curiae utilizate în alte jurisdicții ale altor state [11], necesită a menționa următoarele aspecte importante *alieni juris*:

pornind de la faptul că în jurisdicția de drept comun ale altor state (de exemplu, SUA [12]) este utilizat mecanismul de implicare în proces a persoanelor în calitate de *amicus curiae*, o astfel de invitație în drept se prezintă a fi apariția voluntară în procesul de control constituțional al unui expert echidistant, care nu este *animus rem sibi habendi*, și care *qui liti se obtulit* oferind informații importante asupra unei probleme de drept sau de altă natură, relevante pentru cauza respectivă, informații ce se consideră că pot ajuta Curtea în a decide asupra unei chestiuni legate de cauza examinată.

1. *Amicus curiae* poate furniza Curții informația necesară printr-un compendiu sau printr-o declarație pe care nici părțile, nici instanța nu o cunosc și deci nu au solicitat-o.

2. Rolul de *amicus curiae* este confundat de unii cercetători cu noțiunea de *intervenient*. Aici este de menționat că în cazul intervenției în proces, cel ce intervine trebuie să justifice un interes concret în cauza respectivă, ce poate consta în a pretinde un drept propriu legal, în strânsă legătură cu obiectul acelei pricini, sau poate fi vorba de un terț care ar putea fi prejudiciat în vreun fel prin hotărârea ce ar urma să se pronunțe.

3. Referitor la calitatea procesuală de *amicus curiae*, cel ce o invocă voluntar oferă un ajutor dezinteresat instanței în rezolvarea pricinii, urmărindu-se scopul justei soluționări a cauzei date.

4. Examinând cauze civile cu participarea categoriilor de *amicus curiae* [13], putem constata că participarea unei persoane într-un proces în această calitate nu presupune invitația, acest fapt ținând de procedura procesului civil, iar odată fiind solicitată, persoana nu

poate deține calitatea procesuală de *amicus curiae*.

5. Legislația procesuală civilă națională, dar și cea constituțională națională nu prevede calitatea procesuală de *amicus curiae*, fiind stabilite alte calități procesuale, precum ar fi cele stabilite pentru participanții în procesul civil de drept comun – părțile, intervenienții (principal și accesoriu), martorii și experții, alți participanți, pentru care sînt stabilite anumite calități procesuale și respectiv anumite drepturi și/sau obligațiuni [14].

Așadar, analizînd hotărîrea dispozitivă a Curții Constituționale [15] (*hotărîrea motivată nefiind publicată în termenele stabilite de lege*), putem constata utilizarea concomitentă în hotărîrea Curții a două noțiuni care vizează aceiași subiecți – acea de ”intervenient” și de ”amicus curiae”, noțiuni care nu se suprapun ca și calitate procesuală, oferind concomitent mai multe neclarități de cauză și de procedură juridică.

Menționăm că, sub aspect procesual, legislația Republicii Moldova stabilește expres și clar doar calitatea intervenienților ca participanți în procesul civil de drept comun. Totodată, în conformitate cu o Hotărîre anterioară a Curții Constituționale, neconformă prevederilor Codului de jurisdicție constituțională [16], Curtea a decis ”cu titlu de principiu că va permite intervenția unor persoane, dacă aceasta este în interesul lor propriu și dacă invocă apărarea unui drept constituțional ce le aparține”. ”În interesul înfăptuirii justiției constituționale”, Curtea a stabilit că ”în cazul controlului constituționalității unor acte juridice ce aduc atingere unor drepturi și libertăți fundamentale, garantate de Constituție, persoane fizice sau juridice, organizații neguvernamentale sau grupuri de particulari, ce au un interes legitim, care sînt sau pot deveni victime ale unor încălcări ale drepturilor fundamentale legate di-

rect cu actul sesizat și dacă aceștia nu beneficiază de un alt remediu de protecție la nivel național, pot interveni în procedurile din fața ei”. În aceeași hotărîre, Curtea a abilitat intervenientul acceptat cu dreptul de ”a prezenta observații scrise și de a lua parte la audieri”, stipulînd că ”astfel se poate proceda în orice stadiu al procedurii jurisdicției constituționale”. Astfel, prin hotărîrea dată, Curtea Constituțională a statuat precedentul constituțional de naștere a unor noi norme de drept, care nu-și găsesc temeiul și rădăcina de drept în cadrul juridic național adoptat de organul legislativ competent – Parlamentul RM.

Ținînd cont de normele legislației civile în vigoare în Republica Moldova care specifică calitatea procesuală a intervenienților – accesorii sau principali, or fiecare calitate procesuală prevede anumite drepturi și obligații, constatăm că în cazul dat de practică a jurisdicției constituționale, stabilită arbitrar de Curtea Constituțională, neconformă prevederilor legislației civile naționale, dar și a celei de jurisdicție constituțională, nu se îmbunătățește – în opinia autorilor – procesul de control constituțional exercitat de Curtea Constituțională, deoarece conferă un aspect de neconformism juridic, or în cazul dat, conform normei expresse a art. 28 al Codului jurisdicției constituționale, aprobat prin Legea nr. 502/1995, participanții la procesul de jurisdicție constituțională pot fi doar părțile, reprezentanții lor, experții și interpreții. Legea prevede doar o singură excepție de invitare a altor persoane la examinarea cauzei (și aceea fără indicarea expresă a calității lor procesuale), stabilind două condiții de drept:

- prima vizează necesitatea de a desfășura examinarea în ședința secretă a Curții,

- a doua cerință procesuală obligă Curtea Constituțională să aprobe o hotărîre separată, prin care ar stabili persoanele ce vor fi

invitate, dar și motivele respective.

Totodată, contrar normelor legislative sus-enunțate, Regulamentul privind procedura de examinare a sesizărilor depuse la Curtea Constituțională, aprobat prin Decizia Curții Constituționale din 03 iunie 2014, cuprinde și categoria de intervenienți (art. 40 lit. g)) care urmează a fi invitați suplimentar la ședințele publice ale Curții, pe lângă autorul (autorii) sesizării. Iar conform prevederilor art. 41 din același Regulament, ”în anumite cazuri, Președintele Curții poate decide invitarea reprezentanților altor instituții, decât cele menționate la pct. 40”. Trebuie de menționat că nu se specifică la cazul dat calitatea procesuală a reprezentanților altor instituții care pot fi invitați, prezumându-se, posibil, că și aceia urmează a fi calificați ca intervenienți.

Așadar, în urma analizei juridice efectuate, putem constata existența în activitatea Curții Constituționale a diferitor practici de jurisdicție procesuală constituțională, precum și inexistența temeiului legislativ legal pentru o astfel de categorie de participanți la procesul public de jurisdicție constituțională ca *amicus curiae* sau ca intervenienți, categorii indicate de Curtea Constituțională expres în hotărârea sa din 16 iulie 2015.

Totodată, considerăm că atragerea în procesul de jurisdicție constituțională în calitate de participanți a unor categorii de persoane neindicate în legislația constituțională, precum și înzestrarea lor cu calități procesuale constituționale inexistente ar putea conduce la apariția suspiciunilor rezonabile în legalitatea deciziilor adoptate de Curtea Constituțională, în legalitatea rezultatelor controlului constituționalității în general al legilor Parlamentului, decretelor Președintelui Republicii Moldova, hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica

Moldova este parte, dar în particular și a controlului constituționalității Hotărârii Parlamentului nr. 140, efectuat la 16 iulie 2015 de către Curtea Constituțională.

Asrfel, considerăm necesar de a menționa necesitatea respectării stricte de către unica autoritate de jurisdicție constituțională în RM a cadrului juridic în vigoare în RM, pentru exercitarea întocmai a obligațiilor de garantare a supremației Constituției, dar și pentru asigurarea responsabilității statului față de cetățean și viceversa în baza principiilor legalității, colegialității, publicității și independenței de orice autoritate publică [17].

Privind competența de drept și respectarea procedurii de adoptare a Hotărârii Parlamentului nr. 140

Conform normelor constituționale stabilite expres în art. 1 alin. (3) al Constituției RM, ”Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sînt garantate”.

În cadrul organizării statale, fiecare cetățean al Republicii Moldova poate aspira la funcții publice în conformitate cu art. 39 alin. (1) al Constituției RM, care prevede expres că: ”Cetățenii Republicii Moldova au dreptul de a participa la administrarea treburilor publice nemijlocit, precum și prin reprezentanții lor”.

Competența de desemnare în funcție a persoanelor oficiale expone ale unui interes public deosebit revine Parlamentului Republicii Moldova, care potrivit art. 66 lit. j) al Constituției are următoarele atribuții de bază: *alege și numește persoane oficiale de stat, în cazurile prevăzute de lege*, adoptînd decizia respectivă conform art. 74 alin. (2), care prevede că ”legile ordinare și hotărârile se adoptă cu votul majorității deputaților prezenți”.

Dezvoltînd normele constituționale, articolul 11 alin. (2) lit. c) din Legea nr. 780/2001 privind actele legislative prevede că hotărârile Parlamentului se adoptă ”pentru alegerea, numirea, revocarea, destituirea și suspendarea din funcții publice” [18].

Totodată, trebuie de ținut cont de prevederile relevante ale Legii nr. 199/2010 [19], care stipulează că ”ocuparea funcției de demnitate publică are loc prin alegeri sau prin numire, în condițiile legii. În cazul în care ocuparea funcției de demnitate publică are loc prin numire, temeiul legal al apariției raportului de exercitare a funcției este actul de numire. Pentru ocuparea unor funcții de demnitate publică prin numire se organizează concurs în condițiile legii” iar, ”autoritatea competentă să numească în funcție demnitarul respectiv o face din oficiu sau la propunerea autorității/organului abilitat”.

În contextul dat, prevederile Legii nr. 797/1996 vin să statueze procedura respectivă, stabilind că: ”Hotărârile cu privire la alegere, numire sau propunerile pentru numirea în funcție a persoanelor oficiale de stat care, potrivit Constituției și altor legi, se fac de către Parlament, se adoptă în condițiile art. 74 alin. (2) din Constituție. În același mod se adoptă și hotărârile Parlamentului cu privire la destituirea (revocarea) persoanelor oficiale vizate, cu excepțiile stabilite de legislație” [20].

Este cert și indubitabil faptul că la baza statului de drept, consacrat de art. 1 alin. (3) din Constituția RM, stă principiul legalității, fiindcă ”nici o lege și nici un alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică [21]”. De aceea, legalitatea, ca principiu de bază al statului de drept, presupune conformitatea normei sau a actului juridic cu normele superioare care stabilesc condiții de procedură privind edictarea normelor juridice. Astfel, în

conformitate cu prevederile Legii nr. 52/2014 [22], procedura de organizare și desfășurare a concursului de selectare a persoanei la funcția de avocat al poporului pentru drepturile copilului, se bazează pe următoarele principii:

a) competiția deschisă, prin asigurarea accesului liber la concurs oricărei persoane care întrunește cerințele stabilite de lege;

b) transparența, prin oferirea de informații referitoare la modul de desfășurare a concursului tuturor celor interesați;

c) tratamentul egal, prin aplicarea în mod nediscriminatoriu a criteriilor de selectare și a condițiilor de desfășurare a concursului în raport cu toți candidații”.

De aceea, în conformitate cu prevederile art. 5 alin. (1) din Legea nr. 52/2014, Parlamentul numește doi avocați ai poporului autonomi unul față de celălalt, dintre care unul este specializat în problemele de protecție a drepturilor și libertăților copilului. Alineatul (2) al aceluiași articol stabilește că ”avocatul poporului este numit în funcție pentru un mandat de 7 ani, care nu poate fi reînnoit. Mandatul începe la data depunerii jurământului”.

Condițiile de eligibilitate specificate în art. 6 alin. (1) al Legii nr. 52/2014 prevăd că ”funcția de avocat al poporului poate fi deținută de persoana care corespunde următoarelor cerințe: este cetățean al Republicii Moldova, are capacitate deplină de exercițiu, deține diplomă de licență sau echivalentul acesteia, are o vechime în muncă de cel puțin 10 ani și o activitate notorie în domeniul apărării și promovării drepturilor omului, se bucură de o reputație ireproșabilă și cunoaște limba de stat”. Totodată, în alin. (2) al aceluiași articol este statuat că ”la funcția de avocat al poporului nu poate candida persoana care: a) are antecedente penale, inclusiv stinse, pentru săvârșirea cu intenție a unei infracțiuni sau a fost absolutivă de răspundere penală printr-un

act de amnistie sau de grațiere; și b) a fost concediată sau eliberată din funcție din motive imputabile”.

Așadar, avocatul poporului este o funcție de demnitate publică specială, fiind o persoană oficială de stat, exponent al unui interes public deosebit. Prin urmare, fiind necesar de a fortifica independența avocatului poporului și pentru a consolida încrederea populației în transparența, independența și nesupunerea politică a avocatului poporului, calități care i-ar permite să acționeze și să se autosesizeze mult mai eficient, legislația pertinentă a stabilit modalitatea suplirii funcției date prin desfășurarea concursului public pentru ocuparea funcției de avocat al poporului, stabilindu-se procesual cerința de asigurare la maximum a transparenței în procesul de desemnare. Modul de desemnare a avocatului poporului este supus unor rigori de transparență și publicitate deosebită, astfel încât societatea să obțină dreptul asigurat de vizibilitate atît asupra candidaturilor propuse spre examinare, cît și asupra întregului proces de desemnare a avocatului poporului.

Astfel, în conformitate cu art. 7 al Legii nr. 52/2014, ”pentru selectarea candidaților la funcția de avocat al poporului se instituie o comisie parlamentară specială, alcătuită din membri ai Comisiei drepturile omului și relații interetnice și ai Comisiei juridice, numiri și imunități”. De aceea, prin hotărîrea Parlamentului nr. 82 din 30.04.2015, a fost constituită Comisia parlamentară specială pentru selectarea candidaților la funcția de avocat al poporului pentru drepturile copilului, alcătuită din membrii Comisiei drepturile omului și relații interetnice și ai Comisiei juridice, numiri și imunități. Ca urmare a constituirii, Comisia parlamentară respectivă a organizat concursul public de selectare a candidaților la funcția de avocat al poporului conform regulamentului aprobat de aceasta.

Totodată, în scopul respectării prevederilor Legii nr. 239/2008 [23], precum și conform art. 7 alin. (2) al Legii nr. 52/2014, informația despre organizarea și desfășurarea concursului, despre cerințele față de candidați și despre actele care urmau a fi prezentate au fost plasate pe pagina web oficială a Parlamentului și publicate în mijloacele de informare în masă cu cel puțin 20 de zile înainte de data desfășurării concursului. Potrivit alin. (4) al art. 7 din Legea nr. 52/2014, CV-urile candidaților la funcția de avocat al poporului de asemenea au fost plasate pe pagina web oficială a Parlamentului pentru consultarea publicului. Menționez că prevederile aceluiași articol [24] stabilește că concursul se consideră valabil dacă la el participă cel puțin doi candidați pentru fiecare poziție anunțată în concurs. În cazul în care nu au fost depuse suficiente dosare de participare la concurs sau candidații nu întrunesc cerințele stabilite de prezenta lege, se anunță un concurs repetat, care se organizează în termen de 30 de zile. În cazul investigat, pentru participarea la concursul de selectare a candidaților la funcția de avocat al poporului pentru drepturile copilului s-au înscris 3 candidați, care au prezentat seriile de acte respective și care au fost considerați de Comisia parlamentară specială candidaturi corespunzătoare exigențelor legale, nefiind în incompatibilitate la exercitarea funcției, nefiind încălcate nici prevederile art. 8 al Legii nr. 52/2014.

La 11 iunie 2015 a avut loc interviul public organizat de Comisia parlamentară specială pentru selectarea candidaților la funcția de avocat al poporului pentru drepturile copilului. Informația privind rezultatele concursului a fost plasată pe pagina web oficială a Parlamentului, fiind publicată ulterior și în mijloacele de informare în masă.

Astfel, în ședința sa publică la care au participat și reprezentanți

ai organizațiilor neguvernamentale specializate în domeniul apărării drepturilor copilului, Comisia parlamentară specială a examinat candidaturile respective ale candidaților, fiind adoptată decizia privind corespunderea persoanelor date condițiilor de eligibilitate la funcția de avocat al poporului pentru drepturile copilului, respectându-se *ad litteram* procedura legală stabilită prin legea specială și regulamentul comisiei date. Apoi, conform prevederilor Legii nr. 52/2014 [25], Comisia parlamentară specială a prezentat plenului Parlamentului ambii candidați selectați, întocmind avize argumentate pentru fiecare candidat privind corespunderea acestora cerințelor legale. Ulterior procedurii legale de votare, Parlamentul Republicii Moldova, la 03.07.2015, prin Hotărârea nr. 140 privind numirea în funcția de avocat al poporului pentru drepturile copilului, a decis în conformitate cu art. 8 alin. (2) al Legii nr. 52/2014 asupra candidatului pentru ocuparea funcției respective, pentru aceasta dându-și votul majoritatea deputaților aleși [26].

Așadar, Parlamentul RM votând candidatura respectivă și exercitându-și competența sa legislativă, a dat apreciere tuturor criteriilor de selectare a candidaților, dar și a evaluat activitatea notorie și reputația ireproșabilă a candidaților, respectând normele constituționale și legislative în materie de competență și procedură, adoptând legal Hotărârea nr. 140 din 3 iulie 2015 privind numirea în funcția de avocat al poporului pentru drepturile copilului.

Despre respectarea de către Parlamentul RM a cerinței legale privind "activitatea notorie în domeniul apărării și promovării drepturilor omului" efectuată de candidați

Pentru început, atragem atenția asupra faptului că norma legală prevede cerința de "activitate notorie", dar nu de "persoană notorie".

În acest context, este important de menționat ca candidatul desemnat în funcția de avocat al poporului pentru drepturile copilului a activat în ultimii 11 ani în cadrul Direcției Generale Juridice a Secretariatului Parlamentului RM. Totodată, constatând evidentul fapt că Parlamentul RM desfășoară o activitate notorie în domeniul drepturilor omului în general, dar și a copilului în particular, menționăm că organul legislativ al RM realizează această activitate prin corpul de deputați, prin comisiile parlamentare, prin subdiviziunile sale și, respectiv, prin colaboratorii Parlamentului RM.

Potrivit prevederilor regulamentare, colaboratorii Direcției Generale Juridice a Parlamentului RM au statut de funcționar public și în realizarea funcției deținute exercită un șir de atribuții specifice, or, potrivit Legii nr. 158/2008 [27], serviciul public reprezintă "activitate de interes public, organizată și desfășurată de către o autoritate publică", iar funcționarul public, fiind numit într-o funcție publică, "realizează un set de atribuții și obligații stabilite în temeiul legii în scopul realizării prerogativelor de putere publică". În acest context, având statut de funcționar public și activând în cadrul Direcției Generale Juridice a Secretariatului Parlamentului RM, persoana desemnată ulterior în funcția de demnitate publică a exercitat următoarele categorii de atribuții:

1) *ce țin de procesul legislativ* (elaborarea proiectelor de acte legislative; avizarea proiectelor de acte legislative; avizarea obiecțiilor Președintelui Republicii Moldova asupra Legilor remise Parlamentului spre reexaminare; participarea la lucrările Parlamentului (plen, comisii parlamentare, biroul permanent); participarea la redactarea finală a textelor actelor legislative; exercitarea atribuțiilor de asistare a comisiilor speciale și a comisiilor de anchetă;

2) *ce țin de exercitarea con-*

trolului parlamentar (explicații privind interpretarea și/sau aplicarea legii; examinarea petițiilor, întocmirea notelor informative asupra demersurilor adresate Parlamentului sau organelor lui de lucru, prin care se solicită explicarea legislației sau expunerea punctului de vedere asupra legalității problemelor abordate; asistarea juridică a deputaților, a comisiilor parlamentare și a funcționarilor publici din cadrul Secretariatului Parlamentului; sistematizarea și evidența legislației; ajustarea legislației la standardele europene și armonizarea legislației cu Regulamentele și Directivele UE; studiul comparat al legislațiilor străine, analiza jurisdicției CEDO și sistematizarea informației în vederea cunoașterii experienței comparative din domeniul supus reglementării prin proiectul de act legislativ avizat sau problema abordată);

3) *ce țin de reprezentarea Parlamentului* (reprezentarea Parlamentului în organele de drept/justiție; întocmirea punctelor de vedere ale Parlamentului pe marginea fiecărei sesizări în parte; întocmirea pledoariilor Parlamentului pe marginea sesizărilor înaintate Curții Constituționale; examinarea adresărilor Curții Constituționale; pregătirea referințelor și a altor acte procedurale necesare judecării cauzelor; pregătirea avizelor la proiectele de hotărâri ale Plenului Curții Supreme de Justiție);

4) *atribuții manageriale* (activități ce țin de organizare și evaluare; organizarea/participarea la diverse seminare de instruire a funcționarilor din cadrul Parlamentului/Direcției; dezvoltarea profesională continuă).

Așadar, toată activitatea colaboratorului efectuată în virtutea funcției deținute în Parlamentul RM a fost dedicată apărării drepturilor omului, inclusiv a drepturilor copilului, dat fiind faptul că orice proiect de act legislativ parvenit în subdiviziunea dată a Parlamentului

RM, oricare inițiativă legislativă, petiție, etc. este abordată obligatoriu și sub aspectul dat, efectuându-se analiza și expertizarea respectivă, doar prevederile Legii nr. 780/2001 referitor la condițiile generale obligatorii ale actului legislativ statuează expres condiția de ”apărare a drepturilor, libertăților, intereselor legitime ale cetățenilor, egalitatea și echitatea socială, precum și compatibilitatea cu legislația comunitară” [28].

Astfel, colaboratorii Parlamentului RM, fiind preocupați de realizarea obiectivelor lor funcționale, interacționează cu autorii inițiativelor legislative, cu petiționarii, cu conducătorii și colaboratorii diverselor instituții și organizații de stat și private, naționale și internaționale întru asigurarea elaborării unor reglementări complete, care să asigure cadrul legislativ necesar apărării drepturilor omului, prin prisma reglementării și soluționării multiplelor probleme economico-sociale și social-politice specifice fiecărui sector concret de activitate.

Reținând faptul că noțiunea de „notoriu” înseamnă „cunoscut / știut de toți”, putem menționa că persoana numită în funcția de avocat al poporului pentru drepturile omului, grație funcției deținute în Parlamentul RM, este cunoscută de multă lume. Mai mult decât atât, în contextul faptului că această calitate a fost apreciată de Parlamentul RM, este de înțeles de ce *notorium non est probandum*, sau de ce dicționarele juridice tratează noțiunea de *notorietate* ca faptă care, datorită anumitor împrejurări, nu este necesar a fi demonstrată. De aceea, astfel de aspect precum ar fi activitatea notorie a candidatului care activează în cadrul Parlamentului RM nu necesită a fi demonstrat, el fiind cert prin definiție.

Cu toate acestea, Curtea Constituțională, în Hotărârea sa nr. 22 din 16 iulie 2015, s-a pronunțat expres că activitatea persoanei din

cadrul Secretariatului Parlamentului nu este o activitate notorie în domeniul promovării și apărării drepturilor omului, prin care fapt, în opinia noastră, s-a creat un precedent de calificare interpretativă a rolului și importanței în activitatea de apărare a dreptului omului afit a organului legislativ, cit și a personalului care activează în cadrul lui.

Totodată, la acest capitol menționăm că sub aspectul existenței normelor de drept în legislația națională, atât noțiunile „notoriu”, „activitate notorie”, cât și principiile de determinare a acestora sau cerințele care ar caracteriza notorietatea nu se regăsesc în cadrul juridic național. De aceea, în opinia autorilor, capacitatea de drept de a aprecia activitatea persoanei drept notorie revine organului de rigoare care deține competența de examinare și apreciere respectivă. Pornind de la acest fapt, trebuie de menționat că, în cadrul ședinței Comisiei parlamentare speciale pentru selectarea candidaților la funcția de avocat al poporului pentru drepturile copilului, aspectul de activitate notorie a candidaților a fost dezbătut și apreciat, menționându-se (cu referință la candidatura numită ulterior) că persoana respectivă, fiind licențiată în drept, dar și în pedagogie, fiind totodată mamă, dar și colaborator al Parlamentului RM, corespunde tuturor exigențelor Legii nr. 52/2014. Acest aspect a fost confirmat ulterior și de Parlamentul RM, care a adoptat la 03.07.2015 Hotărârea nr. 140 privind numirea în funcția de avocat al poporului pentru drepturile copilului, apreciind corespunderea candidaturii date exigențelor legale privind activitatea notorie a candidatului și deținerea de către persoana desemnată a pregătirii profesionale înalte în domeniul apărării drepturilor omului, inclusiv a drepturilor copilului.

În contextul Hotărârii Curții Constituționale din 16 iulie 2015, este important faptul că indirect

Curtea a dat apreciere noțiunii de ”activitate notorie”, subliniind că ”notorietatea în domeniul apărării și promovării drepturilor omului este o însușire a persoanei care dorește să ocupe funcția de avocat al poporului. Această însușire presupune ca persoana să fie cunoscută de un număr mare de persoane ca activând în domeniul drepturilor omului, prin apărarea și promovarea lor”.

Dacă nu ținem cont de faptul că asupra laturii lingvistice pot să se pronunțe și cadrele științifice din domeniul filologiei, considerăm că utilizarea sofismului ”cunoscută de un număr mare” în actul de control constituțional nu exprimă certitudine și claritate, considerând necesar de a menționa că, în opinia noastră, Curtea Constituțională este obligată să opereze doar cu definiții juridice legale și numai în cadrul jurisdicției constituționale, respectând regula *in favorem principum*.

Autorii sînt de acord cu savanții, inclusiv cu cei care, realizînd un vast comentariu al Constituției RM, au afirmat că după natura sa ”controlul constituționalității legilor presupune activitatea de verificare a conformității legilor cu Constituția, iar ca instituție a dreptului constituțional cuprinde reguli referitoare la activitatea organelor competente de a face această verificare, procedura de urmat și măsurile luate după realizarea procedurii” [29]. În aceeași ordine de idei, mai mulți cercetători consideră că Curtea Constituțională „examinează în exclusivitate chestiuni de drept” [30]. Pornind de la faptul că *justitia regnorum fundamentum*, totuși putem observa în acest studiu de caz că Curtea Constituțională nu a examinat noțiunea de activitate notorie sub aspect juridic și bazîndu-se pe legislația națională, totodată nu a apreciat aspectul de drept al formei și procedurii numirii în funcția de avocat al poporului, precum și alte aspecte procesuale aplicate de Comisia parlamentară specială și de Parlamentul RM.

Totodată, Curtea Constituțională examinând în fond calitățile personale ale candidaturii desemnate de Parlament, dar nu constituționalitatea actului legislativ adoptat, dînd apreciere notorietății persoanei fizice concrete, dar nu activității notorii exercitate de persoana care a fost numită în funcția de avocat al poporului pentru drepturile copilului, asumîndu-și competența de calificare la direct a persoanei, și nu a controlului constituționalității Hotărîrii Parlamentului nr. 140, în opinia noastră a exercitat competențe care nu sînt atribuite Curții prin cadrul legal existent [31], or aprecierea calității activității persoanei fizice nu ține de formă sau procedură și respectiv nu poate fi obiectul controlului constituționalității.

Neglijînd formula *Actus interpretandus est potius ut valeat quam ut pereat*, Curtea Constituțională a declarat neconstituțională Hotărîrea Parlamentului nr. 140, dînd apreciere acuzatorie Parlamentului RM (practică neconformă și inadmisibilă!), constatînd precum că Parlamentul nu a respectat prevederile legale referitoare la condițiile care urmează a fi îndeplinite de către candidat, acuzînd Parlamentul RM că ar fi acționat contrar principiului statului de drept, consacrat de art. 1 alin. (3) din Constituția RM, dar și îndemnînd Parlamentul să acționeze în spiritul legalității și cu prudență la selectarea, evaluarea și numirea candidaților pentru funcția de avocat al poporului, statuînd că numirea unei persoane într-o funcție nu poate fi viciată de chiar nerespectarea dispozițiilor legale prevăzute pentru aceasta.

Concluzii și recomandări. Din analiza studiului de caz dat și a normelor de drept aferente cazului, avînd convingerea *in rem*, putem deduce următoarele:

1. Atît Parlamentul, corpul lui de deputați, comisiile parlamentare, cît și colaboratorii Parlamentului RM, fiind preocupați de realizarea obiectivelor lor funcționale,

între asigurarea elaborării unor reglementări complete care să asigure cadrul legislativ necesar apărării drepturilor omului, prin prisma reglementării și soluționării multiplelor probleme economico-sociale și social-politice specifice fiecărui sector concret de activitate, au o activitate exclusiv notorie în domeniul promovării și apărării drepturilor omului.

2. Deciziile Curții Constituționale trebuie să devină obligatorii în primul rînd pentru înseși completele de judecată ale Curții, în scopul unei practici unitare și al stabilității ordinii constituționale, neadmițînd devieri ale Curții Constituționale de la practica juridică stabilită, fără revizia neîntemeiată a principiilor anterior anunțate și aplicate de Curte la exercitarea jurisdicției constituționale, precum și fără aplicarea standardelor duble de exercitare a competenței sale. Este important de menționat că Curtea Constituțională deține dreptul de a-și revizui practica sa, dar acesta trebuie să fie realizat cu motivarea fundamentală a ei, cu prezentarea argumentelor forte societății, prin care să convingă autoritățile de stat și cetățenii de oportunitatea modificărilor date pentru a ordona normele juridice într-un sistem unic și unitar, stabilind raporturi de subordonare și logică juridică între diferite elemente ale sistemului normelor de drept național și constituțional.

3. Parlamentul RM, votînd candidatura respectivă și exercitîndu-și competența sa legislativă de numire a persoanei în funcția de avocat al poporului, a dat apreciere tuturor criteriilor de selectare a candidaților, totodată a evaluat activitatea notorie și reputația ireproșabilă a candidaților, respectînd normele constituționale și legislative în materie de competență și procedură, adoptînd legal Hotărîrea nr. 140 din 3 iulie 2015 privind numirea în funcția de avocat al poporului pentru drepturile copilului.

4. Curtea Constituțională, prin Hotărîrea sa nr. 22 din 16 iulie 2015, n-a ținut cont de deciziile sale precedente, prin care a statuat că actele administrative cu caracter individual referitoare la persoanele oficiale, exponente ale unui interes public deosebit, „vor fi examinate numai în aspect formal, prin stabilirea competenței autorității publice de a emite actul individual și respectării procedurii de adoptare”.

5. Adoptînd Hotărîrea sa din 16 iulie 2015, Curtea Constituțională a RM a exercitat competențe impropriei ei, și-a extins aria de competență în materia jurisdicției constituționale prevăzută expres de normele de drept constituțional, opoziționîndu-se și substituind prin hotărîrea sa organul legislativ, dînd naștere la norme noi de drept, examinînd aspecte ce țin de fondul cauzei de desemnare a avocatului poporului – competență exclusivă a Parlamentului RM.

6. Se impune necesitatea respectării stricte de către unica autoritate de jurisdicție constituțională în Republica Moldova a cadrului juridic în vigoare în RM, pentru exercitarea întocmai a obligațiilor de garantare a supremației Constituției, dar și pentru asigurarea responsabilității organelor de stat și a statului față de cetățean și viceversa în baza principiilor legalității, colegialității, publicității și independenței de orice autoritate publică. În caz contrar, apare întrebarea: *Quis custodiet ipsos custodes?*

Referințe bibliografice

1. Numirea în funcția de avocat al poporului pentru drepturile copilului – neconstituțională.
2. <http://www.constcourt.md/libview.php?l=ro&idc=7&id=658&t=/Prezentare-generală/Serviciul-de-presa/Noutati/Numirea-dnei-Ecaterina-Burlacu-in-functia-de-Avocat-al-Poporului-pentru-drepturile-copilului-neconstitucionala>

3. Art. 3 al Legii nr. 502 din 16.06.1995 "Codul jurisdicției constituționale". Publicată la 28.09.1995 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 53-54.

4. Hotărârea Curții Constituționale nr. 10 din 16.04.2010 pentru revizuirea Hotărârii Curții Constituționale nr. 16 din 28.05.1998 "Cu privire la interpretarea art. 20 din Constituția Republicii Moldova" în redacția Hotărârii nr. 39 din 09.07.2001. În: Monitorul Oficial nr. 58-60/9 din 23.04.2010.

5. Art. 4 alin. (1) lit. a) al Legii nr. 502 din 16.06.1995 "Codul jurisdicției constituționale". Publicată la 28.09.1995 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 53-54.

6. Ion Deleanu. Justiția constituțională. București: Ed. Lumina Lex, 1995, p. 378.

7. Grigori Vasilevici. Deciziile Curții Constituționale ca izvoare de drept și corelația lor cu actele altor instanțe judecătorești. În: Justiția constituțională: actualitate și perspectivă. Chișinău: Ed. Cartdidact, 2005, p. 54.

8. Bibilo V.N. Activitatea reglementativă a judecătorilor la înfăptuirea justiției. În: Судовы весник, 1997, nr. 3, p. 52; Bogdanovschaia I.Iu. Precedentul judiciar, izvor de drept. În: Statul și dreptul, 2002, nr. 12, p. 8.

9. Jost Kenneth. The Amicus Industry. In: California Lawyer, 2001, nr. 21 (October), p. 40; Hollis Duncan B. Private Actors in Public International Law: Amicus Curiae and the Case for the Retention of State Sovereignty. In: Boston College International and Comparative Law Review, 2002, nr. 25 (spring), p. 235-255; Robbins Josh. False Friends: Amicus Curiae and Procedural Discretion in WTO Appeals Under the Hotrolled Lead/Asbestos Doctrine. In: Harvard International Law Journal, 2003, nr. 44 (winter), p. 317-329.

10. USAID. Indexul sustenabilității organizațiilor societății civile 2014 – Republica Moldova. Iunie 2015. <http://crjm.org/wp-content/uploads/2015/07/Index-OSC-2014-MD.pdf>

11. 10. Andrei Brighidin, Mihai Godea, Sergiu Ostaf, Ilia Trombițki, Tatiana Țarelunga, Angela Vacaru. Studiu privind dezvoltarea organizațiilor neguvernamentale din Republica Moldova. Chișinău, 2007, p. 10.

12. http://www.undp.md/publications/doc/Studiu_DSC.pdf

13. *Amicus curiae* – "prieten al curții", referindu-se la persoana care nu are niciun interes pentru vreo parte din proces, într-o cauză dată. <http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/amicus+curiae>. Unul dintre cele mai populare sisteme în care se utilizează noțiunea de *amicus curiae* este dreptul internațional, cu precădere în cazuri privind drepturile omului. Astăzi este uti-

lizat cu succes de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Comisia Interamericană pentru Drepturile Omului și Curtea Interamericană pentru Drepturile Omului. <http://blog.popescu-legal.com/page/4>

14. O persoană cu un interes puternic sau opinii cu privire la obiectul unei acțiuni, dar care nu este parte la acțiune, poate cere instanței permisiunea de a depune o declarație pentru a sugera o justificare în conformitate cu vizualizările ei proprii. Astfel de declarații sînt de obicei depuse în cadrul apelurilor privind chestiuni de interes public larg (de exemplu, cazurile privind drepturile civile). Acestea pot fi depuse de către persoane fizice sau juridice în apel la instanțele de Apel. Un *amicus curiae* nu trebuie să fie parte la caz. Nicio instanță nu este obligată să urmeze sau chiar să ia în considerare sfatul unui *amicus curiae*. A se vedea și American Airlines, Inc., Petitioner, v. Myron WOLENS et al. <https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/513/219>

15. Amicus Curiae Briefs.

16. <http://www.americanbar.org/groups/committees/amicus.html>

17. Art. 62-69 ale Codului de procedură civilă al Republicii Moldova nr. 225 din 30.05.2003. Publicat în MO nr. 111-115/451 la 12.06.2003.

18. Hotărârea Curții Constituționale nr. 22 din 16.07.2015. <http://www.constcourt.md/libview.php?l=ro&idc=7&id=658&t=/Prezentare-generală/Serviciul-de-presă/Noutati/Numirea-dnei-Ecaterina-Burlacu-in-functia-de-Avocat-al-Poporului-pentru-drepturile-copilului-neconstituționala>

19. Pct. 33 și 34 din Hotărârea Curții Constituționale nr. 12 din 04.06.2013 pentru controlul constituționalității unor prevederi referitoare la interzicerea simbolurilor comuniste și a promovării ideologiilor totalitare (Sesizarea nr. 33a/2012, publicată la 02.08.2013 în MO nr. 167-172. Art. 28 al Codului jurisdicției constituționale aprobat prin Legea nr. 502 din 16.06.1995, publicată la 28.09.1995 în MO nr. 53-54.

20. Art. 2 alin. (2) și art. 3 ale Codului jurisdicției constituționale aprobat prin Legea nr. 502 din 16.06.1995, publicată la 28.09.1995 în MO nr. 53-54.

21. Art. 11 alin. (2) lit. c) din Legea nr. 780-XV din 27.12.2001 privind actele legislative, publicată în MO al R. Moldova nr. 36-38/210 din 14.03.2002.

22. Art. 6 alin. (1), (3)-(5) din Legea nr. 199 din 16 iulie 2010 cu privire la statutul persoanelor cu funcții de demnitate publică, publicată în MO nr. 194-196/637 din 05.10.2010.

23. Art. 92 alin. (1) al Legii nr. 797-XI-II din 2 aprilie 1996 pentru adoptarea Regulamentului Parlamentului, republicată în MO nr. 50 din 07.04.2007.

24. Art. 7 din Constituția RM adoptată

la 29 iulie 1994, publicată în MO nr. 1 din 12.08.1994.

25. Art. 7 alin. (3) al Legii nr. 52 din 03.04.2014 cu privire la avocatul poporului (ombudsmanul), publicată la 09.05.2014 în MO nr. 110-114.

26. Art. 9 alin. (1) și art. 10 alin. (2) ale Legii nr. 239 din 13.11.2008 privind transparența în procesul decizional.

27. Alin. (5) al art. 7 din Legea nr. 52 din 03.04.2014 cu privire la avocatul poporului (ombudsmanul), publicată la 09.05.2014 în MO nr. 110-114.

28. Alin. (1) al art. 8 din Legea nr. 52 din 03.04.2014 cu privire la avocatul poporului (ombudsmanul), publicată la 09.05.2014 în MO nr. 110-114.

29. În ședința plenară a Parlamentului RM, pentru candidatul desemnat au votat 70 de deputați. <https://www.privesc.eu/arhiva/62638/Sedinta-Parlamentului-Republicii-Moldova-din-3-iulie-2015>.

30. Art. 2 al Legii cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public nr. 158 din 04.07.2008.

31. Art. 5 alin. (1) lit. c) din Legea nr. 780-XV din 27.12.2001 privind actele legislative, publicată în MO al R. Moldova nr. 36-38/210 din 14.03.2002.

32. Constituția Republicii Moldova. Comentariu. Chișinău: Ed. ARC, 2012, p. 521.

33. Ion Deleanu. Justiția constituțională. Ed. Lumina Lex, 1995, p. 231-232; Constituția Republicii Moldova. Comentariu. Ed. ARC, 2012, p. 521.

34. Art. 135 al Constituției RM, adoptate la 29 iulie 1994, și art. 4 al Codului jurisdicției constituționale, aprobat prin Legea nr. 502 din 16.06.1995, publicată la 28.09.1995 în MO nr. 53-54.